

Кодекс за граѓански организации

Овој проект е финансиран од Европската Унија

МАКЕДОНСКИ
ЦЕНТАР ЗА
МЕГУНАРДОНА
СОРАБОТКА

МЦМС

BALKAN
CIVIL
SOCIETY
DEVELOPMENT
NETWORK

civos
Centre for Information Services,
Co-operation and Development of NGOs

Овој Кодекс за граѓански организации е подготвен со помош на Европската Унија. Содржината на овој Кодекс е единствена одговорност на Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС) и во никој случај не може да се смета дека е одраз на ставовите на Европската Унија.

КОДЕКС ЗА ГРАЃАНСКИ ОРГАНИЗАЦИИ

ВОВЕД

Слободата на здружување е основно човеково право загарантирано во член 20 од Уставот на Република Северна Македонија каде се истакнува дека „на граѓаните им се гарантира слободата на здружување заради остварување и заштита на нивните политички, економски, социјални, културни и други права и уверувања.“ Ова право ни дозволува како граѓани слободно да се организираме и да основаме и учествуваме во групи и здруженија на граѓани, да пристапуваме кон нив и од нив да истапуваме.

Цврсто сме убедени дека развојот на демократијата во голема мера зависи од почитувањето и практикувањето на ова право. Преку здружувањето, ни се овозможува да ја следиме состојбата со човековите права и да ги поддржиме и унапредиме развојните политики во општеството. Затоа државата има обврска да обезбеди слободно формирање и учество во здруженија од кој било тип и да гарантира независност во нивното функционирање. Како здруженија сме слободни да бараме и примаме финансиски ресурси од разни извори со цел реализирање на своите програми и активности во интерес на граѓаните. Освен со Уставот, во Северна Македонија основни гаранции за нашата работа дава и Законот за здруженија и фондации, каде јасно се дефинираат основните начела на работа на здруженијата.¹

Во Северна Македонија, процесот на демократизација и економска либерализација придонесе за раст на бројот на граѓански организации во различни секторски области и влијание во општеството. Во нашата работа освен што делуваме самостојно многу често се здружуваме во различни платформи и мрежи на граѓански организации, со цел да имаме поголемо влијание во насока на подобрување на различните аспекти во животите на граѓаните.

Денес, сè почесто имаме можности за соработка со јавниот и со приватниот сектор. Од нас се очекува да покажеме дека обезбедуваме квалитетни услуги, но и дека ефикасно управуваме со своите организации дури и во тешки и предизвикувачки околности. Несомнено, нашиот легитимитет произлегува токму од квалитетот на нашата работа и од дадената поддршка од луѓето со и за кои работиме, од членовите, донаторите, пошироката јавност, државните и меѓународните институции. Затоа, за нас е императив да покажеме дека можеме и умееме да воспоставиме систем на саморегулација преку кој ќе обезбедиме работа базирана на добро управување, отчетност, транспарентност и ефикасност.

Овој Кодекс за граѓански организации има за цел да го зајакне системот на саморегулација и да придонесе до поголема професионалност и отчетност. Еден од најголемите предизвици со кои се соочуваме денес е градењето на доверба со

¹ Овој Кодекс за граѓански организации се однесува на секое здружение, фондација, сојуз, како и секој организационен облик на странска организација, како и друга форма на здружување, регистрирани согласно со одредбите на Законот за здруженија и фондации (Службен весник на Република Северна Македонија бр. 52/2010, 135/2011 и 55/2016).

граѓаните и пошироката јавност. Како граѓански организации кои делуваме на локално и национално ниво треба да обезбедиме широка отчетност за својата работа и со тоа да го потврдиме својот јавен интерес во процесите на креирање на политиките кои се од интерес за граѓаните, а за кои добиваме ресурси.

Овој Кодекс е доброволен, а секоја граѓанска организација која ќе му пристапи презема одговорност за почитување и практикување на заложбите, вредностите и стандардите утврдени во него. Кодексот е жива материја и ќе биде промовиран и унапредуван од страна на граѓанските организации доследно и континуирано.

ОСНОВНИ ВРЕДНОСТИ

Наша основна вредност е почитување на **човековите права** како универзални и неотуѓиви права на сите граѓани. Во нашата работа се водиме од пристапот базиран на човекови права и ги промовираме националните и меѓународните стандарди за нивна заштита. Борбата со дискриминацијата по сите основи е во јадрото на нашите општествени дејствувања.

Залагајќи се за **правда и еднаквост** ние ги поддржуваме луѓето да ги знаат и исполнат своите права и да бараат одговорност кога тие не се почитуваат. Целта ни е да изградиме општество во кое секој ги ужива истите права и слободи и слободно одлучува за своите животи без оглед на своето потекло, национална или етничка припадност, религија или верско уверување, социоекономски статус, возраст, пол, род, сексуална ориентација, родов идентитет, попреченост, политичко или друго уверување или било кој друг општествен статус. Во соработка со сите чинители се бориме да ја воспоставиме родовата еднаквост и да ги отстраниме пречките за развој на жените, девојчињата и младите во нашето општество.

Отчетноста и транспарентноста се наши врвни демократски вредности. Во комуникацијата со сите засегнати страни сме отворени, искрени и делуваме со професионален интегритет, а во фокусот на нашата работа е јавниот интерес.

Како граѓански организации вложуваме особен напор да воспоставиме **партиципативност и инклузивност** во сите аспекти на нашата работа. Промовираме и практикуваме активно учество на сите заинтересирани граѓани (особено на маргинализираните и обесправените, како и на младите и сиромашните) во развивањето на локалната заедница. Се залагаме за процес на одлучување кој е базиран на фидбек и кој ги рефлектира правата на луѓето чии интереси ги застапуваме и/или на оние коишто се засегнати од нашата работа.

Ги почитуваме законите. Ниту еден дел од добивката која ја остваруваме не се распределува на нашите членови, вработени или директори, туку се вложува повторно во остварување на нашите мисија, цели и активности утврдени со Статут, гарантирајќи ја нашата **непрофитност**.

Ние се грижиме за заштитата на **животна средина и одржливоста на нашата планета**. Нашите активности ги спроведуваме на еколошки одржлив начин. Како дел од граѓанското општество ги мотивираме граѓаните да застапуваат и промовираат системски промени за здрава планета каде идните генерации ќе може да напредуваат и се развиваат.

Секогаш дејствуваме со верба во **солидарноста**, како врвен граѓански однос помеѓу различните групи на граѓани и класи кои се обединуваат за исполнување на заеднички интерес и чувство на единство во поттикнувањето на општествените промени.

1. ОДГОВОРНО ДОНЕСУВАЊЕ НА ОДЛУКИ И ТРАНСПАРЕНТИ ОРГАНИЗАЦИИ

- 1.1 Граѓанските организации се катализатори за позитивна општествена промена со јасно дефинирани и јавно достапни визија, мисија, целни групи и корисници.
- 1.2 Работата на граѓанските организации е базирана на едногодишен или повеќегодишен процес на планирање. Стратешките планови и проектите произлегуваат и се водат од потребата да се исполни организациската мисија и се задоволат потребите на целните групи.
- 1.3 Вработените, членовите, корисниците/конституентите и поддржувачите се активно вклучени во процесот на стратешко планирање и со тоа имаат влијание во процесите на донесување на одлуки внатре во организациите.
- 1.4 Граѓанските организации практикуваат континуирано следење и оценување на резултатите и целите од своите програми и проекти. Резултатите од спроведените програми и проекти се насочени кон креирање трајни позитивни промени во македонското општество.
- 1.5 Граѓанските организации практикуваат најмалку едногодишно известување за постигнатите резултати и спроведени активности во вид на годишен организациски извештај. Овие извештаи се јавно споделени и лесно достапни за сите засегнати страни.
- 1.6 Граѓанските организации поседуваат и постојано развиваат вештини и капацитети кои се потребни за реализација на програми и проекти.
- 1.7 Граѓанските организации постојано се стремат да обезбедат квалитет во својата работа согласно современите развојни трендови на пристап во работата во не-профитниот сектор.

2. ДОБРО УПРАВУВАЊЕ

- 2.1 Граѓанските организации кои се потписнички на овој Кодекс имаат донесен Статут или друг вид на управувачки акт каде јасно се дефинирани визијата, мисијата и целите на организацијата.
- 2.2 Граѓанските организации имаат јасна организациска структура со јасно поделени улоги, права и обврски помеѓу не-извршни и извршни органи. Работата на граѓанските организации ја надгледува независен не-извршен орган кој редовно се состанува и ги разгледува и одобрува годишните извештаи на организациите (наративни и финансиски), разгледува и одлучува за значајни организациски политики и клучни финансиски одлуки, планови и програми за работа.

- 2.3** Не-извршниот орган кој врши контрола врз работата на организацијата претставува независно тело со јасно уредени правила за избор и реизбор на неговите членови.
- 2.4** Членовите на не-извршните органи не добиваат хонорари за вршењето на својата работа освен неопходните трошоци за реализација на тековните седници, односно состаноци.
- 2.5** Лидерството во граѓанските организации е визионерско, иновативно и поттикнува креирање на тимски дух во органите на организацијата.
- 2.6** Граѓанските организации во својата работа обезбедуваат независност од страна на владата, политичките партии и други моќни општествени актери. Членовите на органите го ставаат интересот на организацијата над личниот интерес, водејќи се од должноста и одговорноста да дејствуваат во најдобар можен интерес кон своите корисници, конституенти и пошироката јавност.
- 2.7** Граѓанските организации јасно го регулираат и декларираат потенцијалниот и реалниот судир на интерес во нивното работење.
- 2.8** Информации за вработените, членовите, донаторите како и финансиските средства се јавно споделени од страна на граѓанските организации и лесно достапни за сите заинтересирани страни, а особено за пошироката јавност.
- 2.9** Граѓанските организации воспоставуваат еднаква родова застапеност во не-извршните и извршните органи на своите организации. Членовите на овие органи се припадници на различни општествени групи и ја отсликуваат културна, мултиетничка и социјална позадина.
- 2.10** Одлуките во граѓанските организации се носат одговорно и се базирани на континуиран процес на размена на информации и фидбек со корисници и целни групи.
- 2.11** Граѓанските организации ги користат дигиталните технологии во интерес на поголема интеграција на целните групи и за постигнување на мисијата со водење на сметка за почитување на приватноста. Личните информации со кои располагаат организациите се заштитени од злоупотреби и неовластени споделувања со трети страни.

3. ЕТИЧКО ФИНАНСИРАЊЕ И ОДГОВОРНО РАКОВОДЕЊЕ СО РЕСУРСИТЕ

- 3.1** Прибирањето на средства и донации е за остварување на мисијата и целите на граѓанските организации. Организациите обезбедуваат разумно и отчетно управување со финансиските средства и ресурсите и истите ги користат домаќински за намената за која биле предвидени со цел максимизирање на постигнувањето на мисијата.
- 3.2** Граѓанските организации вршат постојано следење на трошоците и обезбедуваат внатрешна и по потреба надворешна независна финансиска контрола на своето работење.

- 3.3** Граѓанските организации ги почитуваат и применуваат законски утврдените финансиски, сметководствени и административни системи со цел да го намалат ризикот од злоупотреба на средства и корупција.
- 3.4** Граѓанските организации обезбедуваат транспарентно известување за обезбедените и реализираните средства во своите годишни организациски извештаи. Реализираните средства се прикажани на начин кој овозможува јасно разбирање на различните категории на трошоци и добиени средства од различни извори и донатори.

4. СИЛНИ ВРСКИ СО ВРАБОТЕНИ, ЧЛЕНСТВО, ПОДДРЖУВАЧИ, И ВОЛОНТЕРИ

- 4.1** Како работодавачи, граѓанските организации обезбедуваат фер и транспарентни политики за вработување на квалификуван персонал со потребни знаења, вештини и компетенции. Политиките за вработување се базирани на недискриминација и уважување на правата на маргинализираните и ранливите категории на граѓани.
- 4.2** Граѓанските организации во својата работа практикуваат култура на отчетност, каде вработените и волонтерите имаат силно чувство на одговорност за своите дејствија и влијание.
- 4.3** Граѓанските организации се отворени за предлози од страна на своите членови, поддржувачи и крајни корисници и истите ги имплементираат за подобрување на работата и нивно вклучување во реализирањето и евалуацијата на програмите и проектите.
- 4.4** Граѓанските организации вложуваат ресурси во градењето на професионалните капацитети на вработените и континуирано ги мерат нивните работни резултати.
- 4.5** Граѓанските организации обезбедуваат примања за вработените кои се пресметани согласно сложеноста на работните процеси и примањата во јавниот и приватниот сектор.
- 4.6** Граѓанските организации континуирано го негуваат и развиваат волонтерскиот дух, а волонтерите се ресурс за организациите. Волонтирањето во граѓанските организации е секогаш добредојдено и ценето. Зависно од потребите и условите, волонтерите поминуваат низ специфична обука неопходна за соодветно извршување на задачите и се следени и менторирани во работата.
- 4.7** Граѓанските организации ги почитуваат законските рамки од трудовото право и обезбедува еднаква плата за еднаква работа и пристојни услови за работа.

5. ОДГОВОРНО ЗАСТАПУВАЊЕ

- 5.1** Граѓанските организации активно и јавно застапуваат за важни општествени прашања, а застапувањето се темели на докази (добиени од истражувања кои се проверливи и/или во постојана комуникација со целни групи) и потребите на луѓето во заедниците.

- 5.2** Граѓанските организации застапуваат со интегритет водејќи сметка за вистинитоста и искреноста на постапките. Во своите методи на застапување не ги изложуваат своите корисници и групи на граѓани во ризик, а застапувањето е во согласност со мисијата и целите и во насока на унапредување на јавниот интерес.
- 5.3** Граѓанските организации јасно декларираат во чиј интерес застапуваат во рамки на своите активности и во комуникацијата со сите засегнати страни.

6. ДОСТАПНИ И ПРИФАТЛИВИ (СОЦИЈАЛНИ) УСЛУГИ И ГРИЖА ЗА КОРИСНИЦИТЕ

- 6.1** Граѓанските организации во испораката на (социјални) услуги во фокусот ги имаат своите крајни корисници и нивните реални потреби со цел подобрување на квалитетот на нивниот живот. Здруженијата промовираат услуги кои се еднакво и лесно достапни за сите корисници.
- 6.2** Грижата кон корисниците е базирана на заштита и промовирање на човековите права, водејќи се од начелата на слобода на говор и изразување, слобода на здружување, не-дискриминација и јакнење на капацитетите на корисниците.
- 6.3** Во испораката на услугите здруженијата обезбедуваат линија за фидбек со цел подобрување на услугите. Програмите за (социјални) услуги, подлежат на редовни оценки за квалитетот на услугите и постојано се унапредуваат согласно добиените забелешки и новините во социјалниот и економскиот контекст на заедниците.
- 6.4** Преку програмите за давање на (социјални) услуги ги поддржуваме корисниците да заземат активна улога во подобрување на своите животи како активни чинители во нивната трансформација.

7. СИЛНИ ПАРТНЕРСТВА

- 7.1** Граѓанските организации во својата работа градат партнерства базирани на почит и поддршка кои придонесуваат за взаемен развој.
- 7.2** Граѓанските организации соработуваат со различни чинители за реализација на заеднички цели и активности, обезбедуваат партиципативност во носењето на одлуки за решавање на важни општествени прашања и проблеми, градат трајни платформи за вмрежување и соработка.
- 7.3** Граѓанските организации, објективно и непристрасно, споделуваат информации, ресурси и знаења и важните општествени одлуки ги носат колективно.
- 7.4** Граѓанските организации ги поддржуваат граѓаните да заземат активни улоги и чекори и се вклучат во процесот на промени на локално и национално ниво.

8. ОТВОРЕНА ДВОНАСОЧНА КОМУНИКАЦИЈА СО СИТЕ ЗАСЕГНАТИ СТРАНИ

- 8.1** Надворешната и внатрешната комуникација ги рефлектира основните вредности и принципи на работата на граѓанските организации. Во активностите и односите со трети страни, граѓанските организации ги почитуваат принципите на двонасочна, јасна, вистинита и ненасилна комуникација и промовираат култура на аргументиран дијалог.
- 8.2** Граѓанските организации транспарентно и навремено споделуваат информации за својата мисија, цели, активности, финансии, вработени, членови на не-извршни органи и контакти. Споделените информации се лесни за користење и достапни за сите заинтересирани, а во својата работа организациите обезбедуваат заштита на лични податоци со цел заштита од злоупотреби. Граѓанските организации секогаш настојуваат комуникацијата да биде приспособена за потребите на лицата со попреченост.
- 8.3** Во најдобар интерес на граѓанските организации и во интерес на корисниците на услугите е зајакнување на духот на отворена комуникација. Целта е промовирање и доследно почитување на стандардите утврдени во овој Кодекс, како основна мерка за нашите односи во рамките на граѓанското општество и во комуникацијата со јавноста.
- 8.4** Граѓанските организации овозможуваат двонасочна комуникација и ги охрабруваат граѓаните и сите засегнати чинители да ги искажат своите размислувања, предлози и забелешки за нивната работа, со цел да се подобрат ефикасноста, ефективноста и влијанието во работењето.
- 8.5** Граѓанските организации овозможуваат механизам за поплаки (надворешни и внатрешни), создавајќи безбедни услови и соодветни постапки за нивно разрешување и понатамошно превенирање.

ТОЛКОВНИК НА ПОИМИ

СТАТУТ: е акт со кој се уредува дејноста, организационата поставеност и функционирањето на организацијата.

ИЗВРШНИ ОРГАНИ: се оние органи кои се одговорни за секојдневните операции и работа на организацијата. Во практика нив може да ги сретнете именувани како: извршен директор или одбор на директори. Лицата кои се дел од извршните органи се правните застапници на граѓанските организации и донесуваат и спроведуваат одлуки за секојдневното работење на организациите. Вработените лица во граѓанските организации одговараат за својата работа пред директорот или пред одборот на директори.

НЕ-ИЗВРШНИ ОРГАНИ: се оние органи кои управуваат со граѓанските организации и коишто ја следат работата на организацијата во однос на поставената мисија, нејзините краткорочни и долгорочни цели. Во согласност со Законот за здруженија и фондации највисок орган на управување во граѓанските организации е Собранието, но често, во

практика, граѓанските организации во согласност со своите основачки акти како не-извршни органи имаат и Управен одбор, Совет и/или Надзорен одбор.

СОБРАНИЕ: како највисок орган на управување во организацијата, го донесува и го уредува Статутот на организацијата, а ги усвојува работните програми, стратегијата и годишните извештаи. Собранието одлучува и за целите на организацијата и организациската структура на здружението.

УПРАВЕН ОДБОР: е орган на општо управување кој врши надзор над секојдневното управување во организацијата. Овој орган донесува политики за функционирањето на организацијата, дава јасни насоки за спроведување на овие политики и го набљудува нивното извршување. Ги разгледува и ги донесува годишните извештаи на организацијата.

СУДИР НА ИНТЕРЕС: е ситуација во која надворешните интереси влијаат или се перцепира дека влијаат на способноста на одговорните лица да донесат фер и непристрасни одлуки во име на граѓанската организација.

Подготовката на овој Кодекс за ГО произлезе како иницијатива на граѓанските организации кои се дел од неформалната мрежа за транспарентност и отчетност на граѓански организации која беше формирана во рамки на програмата „Одржливо граѓанско општество – државно финансирање на ГО“. Во рамки на оваа програма се реализираа 29 ре-грантови за подобрување на транспарентноста и отчетноста. А, грантистите како критична маса на граѓански здруженија кои работеа на подобрување на својата транспарентност и отчетност беа основата за формирање на мрежата. Дополнително, во рамки на мрежата се вклучија и организации кои веќе ја покриваат темата и работат на полето за добро управување и саморегулација.

Подготовката на Кодексот се реализираше во две фази. Во првата фаза, низ консултативни состаноци со грантистите се дискутираше состојбата во граѓанскиот сектор во однос на транспарентноста и отчетноста и начините како да се подобри. Исто така, се реализираа четири работилници со кои организациите се запознаа со различни алатки за саморегулација за граѓански организации кои се присутни во земјите од регионот но и глобално (Словенија, Хрватска, Албанија и Јужна Америка). Согласно заклучоците од овие состаноци и работилници, се истакна потребата од креирање на Кодексот за ГО кој би ја афирмирал заложбата на граѓанските организации за постојано подобрување и јакнење на транспарентноста и отчетноста. Во втората фаза, се пристапи кон организирање на внатрешни работилници за подготовка на текстот на Кодексот. На првичната работилница со поделба во групи се дискутираа областите и стандардите кои треба да се опфатат во Кодексот, согласно записниците од работните групи се предложија осум области и низа на стандарди и принципи разделени согласно областите. Согласно дискутираното, се подготви и сподели прв драфт текст на Кодексот на кој се доставуваа коментари и забелешки. За сумирање на коментарите и забелешките се организираше втора работилница и неколку билатерални консултации со цел да се подобри текстот. Како резултат на тоа, се испрати втора драфт верзија која исто така беше споделена за коментари и забелешки. Вториот драфт текст на Кодексот беше споделен и со грантистите на Цивика Мобилитас (кои се дел од институционалните, акциските и/или малите акциски грантови) со цел пошироко вклучување на граѓанските организации во процесот на подготвување. Согласно коментарите на вториот драфт, се подготви финалната верзија на Кодексот дополнета со Водич за имплементација на Кодексот. Кодексот и Водичот ќе бидат континуирано дополнувани согласно потребите на граѓанскиот сектор за поголема транспарентност и отчетност. Сите заинтересирани организации кои сакаат да пристапат на Кодексот ќе може да го направат тоа пополнувајќи ја следната изјава. Изјавите се депонираат во Македонскиот центар за меѓународна соработка и се разгледуваат во рамки на редовните состаноци на мрежата за транспарентност и отчетност. Граѓанските организации кои ќе пристапат на Кодексот, потребно е да известуваат за имплементацијата на Кодексот во своите годишни организациски извештаи, соопштат на своите социјални медиуми и слично. Следни чекори за развој на Кодексот се воспоставување на механизам за следење на имплементацијата на Кодексот.

ИЗЈАВА

за прифаќање на Кодексот

Име на организација	
Адреса	
Контакт (тел. и/или е-маил)	
Веб страна	
Лице за контакт (име и презиме и е-маил)	

Со оваа ИЗЈАВА, како овластен претставник на организацијата го прифаќам во целост и се обврзувам да го применувам во работата на организацијата Кодексот за граѓански организации, а во функција на јакнење на системот за саморегулација и придонес кон поголема професионалност и отчетност на организацијата и целиот граѓански сектор.

_____

Име, презиме и функција на овластеното лице

_____

Датум

